

Het psalmenoproer

Maarten 't Hart
Het psalmenoproer

GROTE *letter*

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2006 Maarten 't Hart

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.*

Oorspronkelijke omslag: Nico Richter
Omslagontwerp grote letter editie: Kelvin Covalo

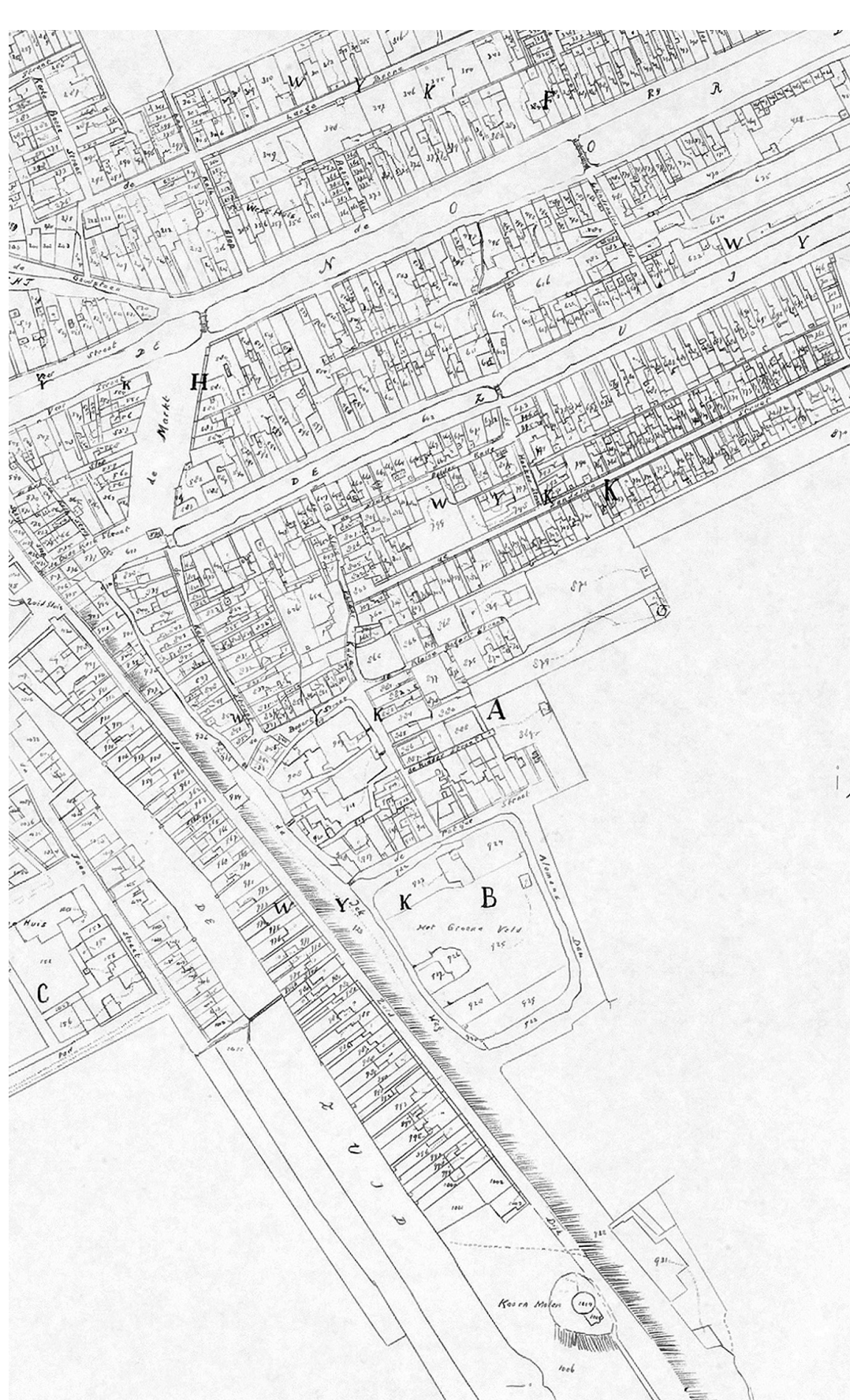
ISBN 978 90 295 888 2 / NUR 311

www.arbeiderspers.nl

Inhoud

- Kaart van Maassluis,
1821 (detail) 6-7
- De voorname meesters 9
- De Sandelijnstraat 19
- De ouders van Noach 28
- Diderica Croockewerff 36
- Onbekwaam 45
- Ijsland 50
- De vorst der orgelspelers 60
- La Ville de Paris 70
- Het Binnenhof 83
- Bezem 93
- Johann Ernst Rembt 103
- Zingtrant 115
- Schout en schepenen 126
- Zangoefeningen 133
- Een glas water 141
- Zonen des donders 151
- Vloed 159
- Wateren ter tuchtiging 168
- Compromis 176
- Vredesbazuin 188
- Handspaken 197
- De koepel 210
- Stille vroedschap 220
- Extra besoigne 229
- Het Prinsenhof 237
- Aanhoudingen 252
- Smeekbede 260
- Publicatie 270
- Een sterfgeval 278
- Pamflet 285
- Separatie 295
- Psalm 146 vers 3 305
- Burgemeester 313
- Declaratoir 322
- Hoedtooi 332
- Buisjesnacht 340
- Koetsier 348
- Verantwoording 373

De Veerstraat met de 'Breede Trappen', een geschenk van de rijke Maassluizer Govert van Wijn in 1732. De Monsterse sluis was toen nog geen schutsluis, dat werd deze pas in 1889 en toen moesten de trappen verdwijnen.

De voorname meesters

Op de avond van het eeuwfeest, 9 oktober 1739, mocht hij met een brandende blaker naar bed. Trots droeg hij, bij elke schrede omhoog even pauzerend om de flakkerende kaarsvlam tot rust te laten komen, de blinkende kandelaar naar zijn zolderkamer. Daar aangekomen zette hij de vlam behoedzaam op de commode. Als de slaap zich over hem ontfermd had, zou Marije komen om de kaars te doven.

In zijn ledikant lag hij door zijn wimpers heen naar de kaars te turen. De vlam kwam sneller tot rust dan hijzelf. Nog altijd gloeiden zijn wangen. Voor het eerst had hij niet slechts hoorns, fagotten en pauken, maar zelfs echte strijkinstrumenten gehoord! Lang voor ze in de kerk opklonken had meester Spanjaard de reeds klaargezette instrumenten stuk voor stuk aangewezen, daarbij plechtig hun namen noemend.

‘Zijn dat dan niet de violen?’ had hij gevraagd.

‘Nee, dat zijn de gamba’s, de violen zitten schuin daarachter.’

‘Maar die zijn toch kleiner,’ had hij verbaasd en ook enigszins teleurgesteld opgemerkt.

‘Ja, ze zijn veel minder groot dan de gamba’s, maar toch klinken violen het mooist.’

Zou dat waar zijn? Het donkerrode, gelakte hout van die grote gamba’s had in het oktoberzonlicht dat door de hoge kerkramen binnengleed schitterender gevlamd dan het hout van de violen.

Eerder die week had meester Spanjaard op school uit de krant voorgelezen: ‘Vermits het toekomende vrijdag een eeuw geleden zal zijn, dat de Groote Kerk alhier volbouwd en de eerste predikatie in denzelve gedaan is, zo zal ter gedachtenisse van dien ’s morgens door den predikant Hoffman gepredikt, en vervolgens het jubelfeest met allerhande muzikale instrumenten door voorname meesters gevierd worden. Gedurende de kerkdienst zijn striktelijk verboden allerlei handwerk en nering, mitsgaders het tappen, kaatsen, balslaan en diergelijke exercitiën, opdat de dankdag door geen onbehoorlijkheid geturbeerd moge worden.’

‘Allerhande muzikale instrumenten, hier in Maassluis, ’t gaat alle verstand te boven, het is ze zwaar in hun bol gebutst, ze schijten warempel met vaart ver boven hun staart,’ had meester Spanjaard gezegd, ‘daar haasten wij ons in alle vroegte heen, anders zijn alle staanplaatsen bezet.’

‘De kerkenraad heeft het zelfs voor elkaar gekregen dat er vrijdag geen markt is,’ had zijn eigen moeder bits opgemerkt toen hij thuis over die allerhande muziekinstrumenten was begonnen. ‘Ze lijken onderhand wel zot geworden. Nou, mij krijgen ze zo mal niet. Op vrijdag naar de kerk!’ ’s Morgens bij het hazengrauwen erin, in de namiddagschemer eruit, wat ik je brom. Alsof ik daar ruim tijd voor heb. Vrijdag schrobdag, voor en achter, waar voert het heen als ze van vrijdagen zondagen maken, worden dan de woensdagen vrijdagen?’

Ondanks haar nijdige protest was de kerk die vrijdagmorgen inderdaad reeds lang voor het aanvangstijdstip der plechtigheden volgestroomd. En hij had daar, zich onder de donkere tongewelven nietig voelend als een vuurgoudhaantje,

naast meester Spanjaard en diens zoon Thade gezeten, en hij had opgekeken naar het grimmige paardenhoofd van dominee Hoffman. Het rechteroog was geloken, maar links van de neuswortel welfde hoog op zijn voorhoofd, vlak onder de smoezelige manen van de grijze pruik, een kolossale wenkbrauw, zodat het leek alsof de predikant met één bliksemend, wijd opengesperd cyclopenoog onophoudelijk naar de honderden kerkgangers loerde.

Hoffman had breedvoerig uiteengezet hoe het dorp was geboren uit enkele hutten ter hoogte van de Monsterse sluis, en hoe de koppige boeren uit Maasland zich tijdens het Twaalfjarig Bestand in de Tachtigjarige Oorlog tot het uiterste verzet hadden tegen de afscheiding van Maassluis. Desondanks had Johan van Oldenbarnevelt op 18 mei 1614 de Akte van Separatie getekend. Nadien was het dorp, dankzij de bijzondere gunstverleningen der Algenoegzame, zo snel gegroeid dat zelfs de kerk uit 1598 op de Hoogstraat, die in de plaats was gekomen van een houten kapel, spoedig te klein bleek. Door één stuiver belasting te heffen op iedere ton kabeljauw, schelvis en gul, alsmede zes stuivers op iedere honderd lengen, had men in elf jaar tijd het kapitale bedrag van 14.699 gulden en acht stuivers bijeen kunnen sparen, goed voor een nieuw kerkgebouw. De eerste steen was gelegd in 1629 en tien jaar later kon de kerk op 8 oktober 1639 door dominee Fenacolius worden ingewijd.

Deze uiteenzetting over het ontstaan der Groote Kerk liet Hoffman volgen door een leerrede van ruim een uur over Jesaja 33 vers 20: 'Schouwt Sion aan, de stad onzer bijeenkomsten.' Vervolgens memoreerde hij de uitnemendheden van al-

le magistraten en ambachtsvrouwen uit de voorbije eeuw en bedankte hen stuk voor stuk voor hun verdiensten de Grootte Kerk betreffende. Daartussendoor werden de psalmen Davids aangeheven, gedragener zelfs dan op echte zondagen, zodat sommige coupletten bijna een kwartier duurden.

Maar toen hadden dan toch, na verhandeling, preek, dankwoord en li zig psalmge zang, de donkerbruine violen en gevlamde gamba's opgeklonken. Nog steeds wist hij niet, terwijl hij vanuit zijn ledikant de bladstille kaarsvlam fixeerde, of hij het eigenaardige, golvende ruisen van die violen en gamba's adembenemender had gevonden dan de majestueuze klank van het splinternieuwe Garrels-orgel. Het was alsof je moest kiezen tussen ulk en otter. Van de ulk, die door iedereen verfoeid werd, had hij stiekem gehouden vanaf de dag dat hij hem voor 't eerst 's avonds in de schemering door de tuin had zien sluipen. Wat had zo'n ulkje een mooi, matglanzend donkerbruin pelsje. En hoe grappig oogde het spitse snoetje met de dunne, witte oorschelpjes en die parmantige afwisseling van grijze en donkerbruine vlekken bij mond en ogen. Vergeleken daarmee was de otter, al net zo door iedereen gehaat als zijn neefje de ulk, bepaald minder opvallend, want egaler van kleur, en met een minder sprekende snuit. Maar daar stond tegenover dat hij, toen hij een keer 's morgens in alle vroegte de tuin was ingeslopen, een ottertje had zien opduiken in het heldere water van de Noordgracht langs de Goudsteen. Het richtte zich op uit de vliet in de eerste stralen van de morgenzon en het had, terwijl de goudsteendruppels uit zijn snorharen lekten, naar het leek watertrappend onbevreesd naar hem gekeken. Hij had teruggekeken, en hij had gezegd: 'We

hebben nog een half vaatje presentharing in de kelder staan. Ik zal een visje voor je halen', maar toen hij met zijn haring terugkwam, was het ottertje al weer weg geweest. Een dag later was hij bij zonsopgang met een visje de tuin in gelopen, en nadat hij even had staan wachten, was het ottertje vrijwel geruisloos aan komen zwemmen en griste toen, bliksemsnel en onverhoeds, de presentharing uit zijn vingers, om die verderop, in een rietkraag, luid smakkend, blazend en grommend, maar af en toe ook tevreden opkijkend, razendsnel weg te schrokken. Waarna hij, blaffend als een hond, was weggezwommen in de gouden stralen van het eerste zonlicht.

Wat er vervolgens de afgelopen zomer was gebeurd, leek haast een groter wonder dan de sprekende ezel van Bileam of de drijvende bijl van de profeet Elisa. Het ottertje was al na een week of wat uit het water van de Goudsteen de oever opgeklommen, hun tuin in, om ijle haring uit zijn hand te grissen. Na een maand had hij de otter mogen aaien, en op een dag was de otter nadat hij zijn haring had verorberd, de vliet ingedoken en daaruit weer opgedoken met een blinkende blik in zijn bek. En die spartelende blik had de otter tussen de blauwwitte bloemkronen van ereprijs in de tuin neergelegd. Was die blik voor hem bestemd? Toen hij hem probeerde te pakken, had het ottertje waarschuwend geblaft en de vis weer haastig in de bek genomen en was ermee ondergedoken.

Goed, Samuel werd, toen hij in zijn bedstee lag, door de Heere God zelf geroepen, en dat was hem nog nooit overkomen, maar Samuel was nooit bevriend geraakt met een otter. Tenminste, daar las je niets over in de Bijbel, zomin als

je daarin iets las over de vleermuizen die op zwoele zomeravonden vlak boven je hoofd voorbijzoeften alsof ze je voor de grap aan het schrikken wilden maken. In het Bijbelboek Jesaja werd, als een griezelig beest waar je je afgodsbeelden naartoe smeedt, de vledermuis in één adem genoemd met de mol. Maar vledermuis en mol hadden toch niets met elkaar gemeen? En over de buitelandse vlinders las je niets in de Bijbel, terwijl je je toch amper een zomer voorstellen kon zonder dartelende koolwitjes en blauwtjes en pijlstaarten. Denkend aan de broze onbijbelse vlinders dook, alsof het altijd maar weer, als hij in bed lag, daarop uit moest komen, de prangende vraag op: had er echt van alle dieren, dus ook van de in de Bijbel zo heerlijk veronachtzaamde vlinders, een paartje in de ark van Noach vertoefd? En ook van al die torretjes en kevers die in de Bijbel evenmin genoemd werden? En van de zeehonden, die je op de zandbanken in de Brielse Maas kon zien liggen zonnen? Waren die dan over land moeizaam naar de ark toe geschuifeld?

Terwijl hij daarover, met nog altijd wijd geopende ogen, lag te piekeren, hoopte hij tegen beter weten in dat God hem, net als eertijds Samuel, zou roepen. ‘Spreek, Heere, want Uw knecht hoort,’ zou hij zeggen, en meteen zou hij erop laten volgen: ‘Maar mag ik U eerst iets vragen: hoe heeft de ark van Noach al die duizenden paartjes kunnen bevatten? In de Bijbel staat dat hij driehonderd el lang, en vijftig el breed en dertig el hoog was. Dat lijkt verbazend groot, maar is volgens mij toch zelfs te klein voor alle vogels, want alleen al daarvan zijn er zoveel. En hoe verging het de vlinders in de ark? Vlinders leven geen dagen, maar uren, dus die waren allemaal al

lang morsdood toen de ark na veertig dagen op de berg Ararat bleef vastzitten. Die kunnen nooit uit de ark zijn weggevlogen. Of hebt U vlinders pas na de zondvloed geschapen? Maar waarom worden vlinders dan nergens genoemd in Uw boek?’

Er was zoveel wat hij God over dieren wilde vragen. ‘Waarom, Heere, hebt u zo’n schitterend beestje als de ulk geschapen, dat haast iedereen dadelijk te lijf wil omdat hij de kippen doodt en hun eieren opvreet?’ Hij tuurde onafgebroken naar de brandende kaars. Toen de vlam licht begon te walmen en flakkeren, schoot door hem heen: nu suist, net als in de spelonk van Elia, de zachte stilte. Nu zal er een stem tot mij komen. Hij richtte zich op in zijn ledikant en spitste zijn oren.

De wielen van een handkar ratelden over de kinderhoofdjes van de Veerstraat. Hij hoorde schelle stemmen, en daarbovenuit het schrille geblaf van een hond. De blaf werd beantwoord door een andere hond, en een derde hond sloeg aan. Toen leek het alsof alle honden onder aan de dijk eendrachtig blaffend een krijgspsalme aanhieven. Blijkbaar moest de onwerkelijke zondagsrust die de ganse vrijdag de stad had gekneveld, alsnog grondig verstoord worden. Hij ging rechtop zitten in zijn bed. De kaarsvlam flakkerde vervaarlijk. Voorzichtig liet hij zich uit zijn ledikant glijden. Behoedzaam sloop hij naar het ronde zolderkamervenster. Het eerste wat hij zag, was het rimpelende water en de weerschijn van het broze maanlicht. Het was alsof het licht van golfje naar golfje sprong, recht op de plek af waarvandaan overdag de trek-schuit naar Delft vertrok. Toen pas gleed zijn blik naar de vochtige, in het maanlicht mat glimmende kinderhoofdjes.

Voortgeduwd door twee minder voornamen meesters dan hij eerder op die dag had gezien, en geconvoyeerd door schimmig manvolk, kwam de handkar zo onwerkelijk traag naderbij dat het haast leek alsof hij bij elk kinderhoofdje even afdaalde, om vervolgens weer moeizaam op te klimmen naar de volgende kei. Wat op de kar vervoerd werd, was blijkbaar loodzwaar. Hij kon echter niet goed ontwaren wat erop lag. Van bovenaf leek het een donker, breed, aan alle zijden over de hondenskar heen uitpuilend rotsblok.

Zo zwaar als het viel om de kar voort te duwen, zo moeilijk bleek het ook om hem af te remmen. De schimmige meelopers moesten eraan te pas komen om zijn geringe, maar onbedwingbare vaart te stuiten. Uiteindelijk kwam hij tot stilstand voor het huis van buurman Govert van Wijn, die vorig jaar op negentigjarige leeftijd door de Algenoegzame was thuisgehaald. Daar werd dan ook niet aangeklopt, maar een van de donkere gestalten die geduwd hadden, schreed naar hun voordeur en liet plechtig de koperen klopper op het massieve eikenhout neerkomen.

De lichte sopraanstem van Marije antwoordde even later jolig op datgene wat de donkere gestalte haar aanzegde zodra zij de deur had geopend. De gestalte liep weer naar de kar, er klonk een soort commando en al het manvolk op de veerkade stelde zich ordelijk op rondom het voertuig. Nogmaals klonk er een bevel. Handen grepen het rotsblok en tilden het van de kar af. Vervolgens schuifelden de dragers met hun zware last naar hun voordeur. Toen zag hij niets meer. Snel schoot hij zijn kiel en zijn broek en zijn kousen aan. Hij blies de kaars uit. Zo behoedzaam mogelijk daalde hij de trap weer af, die

hij zo trots met zijn brandende blaker had bestegen. Hij kon zich, toen hij beneden de brede, donkere gang bereikte, aansluiten bij de processie die over de gangplavuizen op weg was naar de keuken. Hij wilde maar één ding weten: wat torsten die mannen? Hij nam zich voor om, zodra hij het wist, vliegensvlug naar zijn bed te sluipen. Marije noch zijn moeder hoefde dan te merken dat hij steeds zijn bed uit was gekomen.

In de gang was het echter zo aardedonker dat hij nauwelijks kon zien wat de mannen droegen. Aan de onderzijde ervan schemerde iets wat grijswit leek. In de keuken viel bleek maanlicht naar binnen. Toch was het ook daar zo duister dat hij, hoewel Marije en zijn moeder de processie al opwachtten, gemakkelijk ongezien kon wegglijpen in de donkere nis naast de schouw. Daar keek hij ineengedoken naar de mannen, die met hun loden last tot stilstand kwamen bij het aanrecht.

‘Wat nu? Waar laten we hem?’ zei een van de mannen.

‘Op het aanrecht misschien,’ zei Marije.

‘Is niet breed genoeg. Valt hij af.’

‘Nooit eerder zo’n enakskind gezien,’ zei een andere man. ‘Toen we hem ophaalden, zeiden we meteen tegen mekaar: “Die brengen we zodra we *De Duizent Vreesen* in de Kulk afgemeerd hebben naar weduwe Stroombreker op de Veerstraat.” We konden hem amper in de bun krijgen. ’t Achterlijf bleef ver uitsteken. Toch is hij niet doodgegaan.’

Marije haalde een blaker uit de woonkamer en stak met het brandende lontje daarvan andere kaarsen aan. Allengs werd het lichter in de keuken. Bovendien waren zijn ogen inmiddels beter ingesteld op het halfduister. Wat daar door die mannenknuisten werd vastgehouden was een wanstalti-

ge vis, een platvis, een gruwelijk reuzengedrocht. Zijn twee leigrijze, fluorescerende vensterglasogen leken al net zo naar hem te loeren als dat reuzenoog van dominee Hoffman. De vis is nog niet helemaal dood, dacht hij.

‘Wat is het?’ vroeg zijn moeder.

‘Een eelbut,’ zei de schipper van *De Duizent Vreesen*, ‘we hebben hem bij Hitland gevangen. ’t Is een mirakel dat we hem uit de wateren hebben kunnen opvissen. Toen we hem binnen probeerden te krijgen, tilde een zware golf hem gelukkig op, anders zouden we ’t niet gered hebben. Het leek haast of hij op eigen kracht ’t dek op zwom. Het buiswater spoelde weg, en daar lag hij met z’n staart te zwiepen alsof hij het dek wou vermorzelen. Ik denk dat hij zwaarder is dan een pinkvaars.’

‘Mag ik u allen als dank een glaasje brandewijn aanbieden?’ vroeg zijn moeder.

‘Daar zeggen wij geen nee op, vrouw Stroombreker,’ zei de schipper, ‘maar voor we ons met een glaasje kunnen diverten, moeten we hem toch eerst ergens neergevlijd hebben.’

‘Buiten misschien, op de steentjes? Die heb ik daarstraks nog schoongeboend,’ zei Marije.

‘Ja, doe maar, stuurman,’ zei zijn moeder, ‘daar ligt hij goed. En blijft hij koel.’

‘Maar strijken misschien allerhande katers en eksters op hem neer,’ zei de schipper.

‘Zal wel meevallen,’ zei zijn moeder, ‘t is geen zomer meer, de katers overnachten binnen. En eksters, ach, die zie je hier nooit.’

‘Goed, mevrouw, we leggen hem buiten netjes neer.’

De Sandelijnstraat

Al daalde hij nog zo vroeg af, zijn moeder was hem altijd voor. Ook deze zaterdagmorgen beende ze reeds bedrijvig door de keuken toen hij beneden kwam. Op het aanrecht stalde ze allerlei messen uit.

‘Denk maar niet dat ik niet gezien heb dat je gisteravond je bed weer uit bent gekomen,’ gromde ze.

‘Ik wou zien wat ze brachten,’ zei hij zacht.

‘Bah, een stinkend zeespook.’

‘Gaat u hem in stukken snijden?’

‘Nou en of. Vort ermee eer hij gaat ruiken.’

‘Maar Thade... ik wil hem zo graag aan Thade laten zien. En z’n vader wil hem vast ook zien.’

‘Meester Spanjaard? Zo’n luimige weduwnaar hier over de vloer? Daar komen maar praatjes van, ik wou maar dat je wat minder dik was met z’n zoon.’

‘Hij is m’n beste vriend,’ zei Roemer verongelijkt.

Zijn moeder ging daar niet op in. ‘Waarom brengen ze mij in vredesnaam zo’n godsgruwelijk monster? Goed bedoeld ongetwijfeld. “Bezorg de redersweduwe, om haar gunstig te stemmen, de grootste eelbut die we ooit gevangen hebben.” Maar wat moet de weduwe met zo’n wanstaltig gedrocht? Zelf opeten? Een maand lang elke dag eelbut? Zelfs als hij niet ging ruiken, zou ’t je de strot uit komen. Er zit niets anders op dan hem meteen uit te delen. Waarom hebben ze me niet een van die zakken met geld gebracht die ze vorig jaar na het verscheiden van buurman Govert van Wijn op diens zolder von-

den? Zesentwintig schepelzakken met zeshonderd blinkende guldentjes in elke buil! Hoe lang je 't ook bewaart, nooit zal 't gaan stinken. Nou vooruit, schoolmeestertje Spanjaard mag hem bezichtigen op voorwaarde dat hij er een zo groot mogelijke moot van afsnijdt en meeneemt. Maar voor je daar weer heen rent, eet je eerst je gort schoon op.'

Een kwartier later besteeg hij de brede dijktrappen langs de Monsterse sluis. Aan de andere zijde daalde hij af, hij rende door het Schoolslop tot aan het huis van Thade. Met beide vuisten roffelde hij op een van de vensters van het schoollokaal. Uit het achterhuis kwam Thade vrijwel dadelijk aanlopen. Terwijl zijn enige vriend de schooldeur opende, riep hij: 'Gisteravond heeft de bemanning van *De Duizent Vreesen* een kolossale heilbot gebracht. Op een handkar. Kom kijken.'

'Wat is er aan de hand?' vroeg meester Spanjaard, die ook uit het achterhuis opdook.

'Een reuzenheilbot, kwamen ze gisteravond brengen. Mijn moeder vroeg of u ook mee wilt komen. Met een groot mes. Om er een stuk af te snijden.'

Eén moment vlaagde er, toen ze de brede trappen bestegen en weer afdaalden, een kil, dun miezerregentje over de sluis en de Veerstraat. Als gevolg daarvan glansde de heilbot, waar vader en zoon Spanjaard even later sprakeloos omheen drentelden, mat in het bleke oktoberlicht. Eerst nu, in de grijze morgenschemer, bleek pas goed hoe doodgriezelig het monster oogde. Op zijn bruine huid glansden overal wanstaltige, viesrood gekleurde, wratachtige gezwellen, en de verwrongen, misvormde mond zag eruit alsof men vergeefs geprobeerd had hem met handspaken te sluiten. En de kille, leigrij-

ze ogen leken nog altijd, hoe morsdood het monster inmiddels ook was, naar elke toeschouwer te loeren.

De meester legde zijn mes demonstratief in een vensterbank en zei: 'Eerst moet hij schoongemaakt. Kop eraf. Ingewanden eruit. Maar hoe? Keer hem maar eens. Heb je minstens vier man voor nodig. Zal ik versterking optrommelen?'

'Graag,' zei zijn moeder, 'zeg iedereen die helpen wil dat hij een groot stuk mag afsnijden en meenemen.'

'Met de lever ben ik tevreden,' zei meester Spanjaard, 'heilbotlever hersengever.'

Voor altijd zou hem bijblijven hoe een groot halfuur later de inderhaast geronselde mannenbroeders, daarbij nauwelijks een woord uitbrengend, met messen en manden op de heilbot aanvielen. Het leek alsof ze al eerder zo'n onheilspellend grote platvis eendrachtig samenwerkend gefileerd hadden. En alles wat ze van de heilbot afsneden, bleek bruikbaar. Zelfs de ingewanden verdwenen in de manden. Een van de kerels fluisterde: 'Wat zullen m'n varkentjes daarmee in hun schik zijn, ik hoor ze al besmuikt knorren.'

Toen het voorbij was, bedekten een paar reusachtige brokken wit heilbotvlees hun aanrecht. Zijn moeder mopperde: 'Dat krijgen we in geen twee weken op. Minstens de helft moet de deur uit. Maar waarheen? Wacht, Engeltje! Dat arme schaap! Nog piepjong, maar ook al weduwe. Vier bloedjes. Wat zal het haar nu spijten dat ze indertijd bij ons is weggegaan. Vooruit, breng jij eer je naar school gaat een monstermoot naar de Sandelijnstraat. Vraag daar waar Engeltje Kortsweyl woont. Doe haar mijn groeten.'

Ze greep een groot stuk, wierp het in een emmer, reikte

hem die aan en gromde: 'Vort ermee.'

Hij wilde roepen: 'Kan Marije dat niet doen', maar zijn moeder kneep haar lippen op elkaar, keek hem even grimmig aan, en zonder een woord van protest liep hij met een blinkende emmer de gang door en de Veerstraat op, en de hoge trapbrug over naar de Markt. Daar aangekomen dacht hij: ik kiever m'n emmer leeg in de Zuidvliet.

Het leek echter alsof het witte gezicht van zijn moeder even opdook tussen de golfjes van het vredig rimpelende water. Hij vermande zich, liep langs de groezelige vliet, bleef staan bij het Sluyspolderslop. Daar moest hij doorheen, wilde hij de Sandelijnstraat bereiken. Het leek er nog nacht. Verderop, waar het slop overging in het Sluyspolderhofje, joelden kinderen. Jongens van zijn leeftijd zag hij niet. Die voeren reeds als prikkenbijter, waren soms al bevorderd tot omtoor of inbakker. Toch bonsde zijn hart toen hij met zijn emmer slop en hof door rende. Zelfs als hij met Thade samen door de stad slenterde, meden ze de buurt achter de Zuidvliet. Daar woonde, in de nauwe, haaks op elkaar staande straatjes, het gramstorig grauw met hun griezelig grut. En al waren de opgeschoten jongens doorgaans het zeegat uit, je kwam daar vaak genoeg lichtgeraakte loenen en heetgebakerde pluggen tegen die, al waren ze nog zo klein, met zo'n opgedoft rederszoontje of schoolmeestersaposteltje, mits er sprake was van een overmacht, maar wat graag op de vuist gingen.

Hij keek de Sandelijnstraat in, die door de bewoners steevast werd aangeduid als de Lange Straat. En terecht, want het was zonder enige twijfel de langste straat in de stad. Vrij wat minder nauw dan het slop dat reeds achter hem lag, maar met

veel hogere huizen. Het leek of ze hun beroete dakgevels naar elkaar toe bogen, zodat er slechts een smalle streep donkergetinte lucht boven welfde. Op blote voeten holden morsige kinderen deur in, deur uit. Voddig pluimvee scharrelde over de kinderhoofdjes. In de dakgoten pirouetteerden krassende kraaien en toen hij zich dan eindelijk en vooralsnog voetje voor voetje de straat in waagde, schalde opeens een stem uit een halfopen venster: ‘Becheeertubecheeertu.’

Van schrik liet hij de emmer vallen. Rinkelend rolde die over de kinderhoofdjes. Om te voorkomen dat de heilbotmoot eruit zou glijden, greep hij snel het hengsel en nogmaals klonk die schorre oudemannenstem: ‘Becheeertubecheeertu.’ Toen pas zag hij dat een hemelsblauwe papegaai uit een geopend venster met z’n donkere kraaloogjes naar hem loerde, en weer klonk diezelfde boodschap, waarvan hij nu eerst de strekking begreep: ‘Bekeert u, bekeert u.’ Om elk misverstand aangaande de boodschap uit te sluiten schoot de kuif van de vogel na elk ‘bekeert u’ enkele seconden steil hemelwaarts.

Net als eerder op die dag daalde zo’n schriel miezerregentje neer. Tegelijkertijd spleet daar waar de Sandelijnstraat grensde aan het zompige buitengewest bij de Wippersmolen, de wolkenlucht en viel er een zonnestraal de straat in. Het licht maakte hem moediger. Fier trad hij nu de straat verder in, en toen hij een kereltje ontwaarde dat geleund op de onderdeur van zijn huisje pijprokend de straat in keek, vroeg hij: ‘Weet u waar Engeltje Kortsweyl woont?’

‘Achterin,’ zei de pijproker. ‘Hebbiedaar? Blanke vis? Cheef hier.’

‘Nee, die moet ik bij Engeltje Kortsweyl brengen.’

De grijsaard haalde het pijpje uit zijn mond, rochelde en spuugde toen een grote bruine straal uit. Kennelijk was het de bedoeling dat de klodder in de emmer terecht zou komen, want toen het spuug de zijkant van de emmer raakte, gromde de man: ‘Godver, mis.’

En opnieuw zoog hij zijn wangen naar binnen om zo veel mogelijk spuug aan te maken. Roemer deed snel een paar grote passen; niettemin werd zijn emmer door een tweede straal getroffen.

Door de confrontatie met de spugende pijproker bleek Roemer de aandacht te hebben getrokken van allerlei smoezelig, blootsvoets grut. Ze liepen hem achterop, keken vrijpostig in zijn emmer, haalden vervolgens luidruchtig hun snottebellen op en joelden: ‘Viezerik, stik maar met je vuile vis.’

Hij moest uitwijken voor een stoffige haan die midden op straat demonstratief met hooggeheven kam naar de wolkenlucht kraaide, alsof hij daarheen een hoendergebed opzond. Hij passeerde de Hoekerstraat, bereikte het meest afgelegen gedeelte van de Sandelijnstraat. De joelende kinderen bleven achter. Het leek alsof het licht dat uit de Hoekerstraat in de Sandelijnstraat viel, gold als grens die niet gepasseerd kon worden. Maar hoe afgelegen dit gedeelte van de Lange Straat ook was, hij werd gadeslagen uit bijna alle huizen waar hij langs wankelde. Overal zag hij de witte vlekken van gezichten achter vuile, met uitgelekte kraaienpoepkwakken besmeurde ramen. Geluidloos bad hij dat er iemand zou opduiken aan wie hij vragen kon waar Engeltje woonde. Hij hoorde ver weg